

УДК: 372.851(575.2)(04)
DOI 10.33514/1694-7851-2023-1-206-209

Узакова М.К.

пед. илим. канд., доц. м.а.

И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети

БАШТАЛГЫЧ КЛАССТАРДА (3–4-КЛАССТАРДЫН МИСАЛЫНДА) МАТЕМАТИКА САБАГЫН ОКУТУУНУН ЖАҢЫЧА МЕТОДДОРУ

Аннотация: Башталгыч класстарда математика предметин окутууну кызыктуу жана окуучуларга жеңил формада жеткирүү, оюн формасындагы көнүгүү жана мисал-маселелер аркылуу окуучулардын көңүлүн сабакка буруу. Биздин иште айтылып кеткен математика сабагында колдонуучу ыкмалар жана тапшырмалар окуучулардын практикалык жөндөмдөрүн, көндүмдөрүн, билимди колдоно билүүгө, жеке долбоорлорун ишке ашырууга жардам берет. Математиканы окутууда санариптешүү, глобалдашуу процессинин негизинде кенже класстын окуучуларына сабакты кызыктуу, жеткиликтүү кылып сабак өтүү, заманбап сабактын негизги милдеттери, азыркы математика сабагынын жаңычылдыгы жөнүндө сөз болот.

Негизги сөздөр: жаңыча методдор, окутуу процесси, окуучулардын кызыгуусу, проблема, санариптешүү.

Узакова М.К.

канд. пед. наук, и.о. доц.

Кыргызский государственный университет имени И. Арабаева

НОВЫЕ МЕТОДЫ ПРЕПОДАВАНИЯ МАТЕМАТИКИ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ (НА ПРИМЕРЕ 3–4 КЛАССОВ)

Аннотация: Преподавание математики в начальных классах представляет собой увлекательное и легкое занятие для учащихся, которое вовлекает учащихся посредством уроков и ролевых игр. Методы и задачи, используемые на уроке математики, упомянутые в нашей работе, помогут учащимся применить свои практические навыки, умения, знания, реализовать индивидуальные проекты. В преподавании математики мы поговорим о цифровизации, процессе глобализации, о том, как сделать урок интересным и доступным для учащихся начальных классов, об основных задачах современного урока, о новизне современной математики.

Ключевые слова: новые методы, процесс обучения, цифровой процесс, проблемы.

Uzakova M.K.

Candidate of Pedagogical Sciences, Acting Associate Professor
Kyrgyz State University named after I. Arabyeva

NEW METHODS OF TEACHING MATHEMATICS IN ELEMENTARY GRADES (USING THE EXAMPLE OF GRADES 3–4)

Annotation: Teaching mathematics in elementary grades is a fun and easy activity for students that engages students through lessons and role-playing. The methods and tasks used in the mathematics lesson mentioned in our work will help students apply their practical skills, abilities, knowledge, and implement individual projects. In teaching mathematics, we will talk about digitalization, the process of globalization, how to make the lesson interesting and accessible for primary

school students, about the main tasks of the modern lesson, about the novelty of modern mathematics.

Keywords: Effectiveness, the process of training, teaching and learning, the benefits of active learning.

Тынымсыз өнүгүп келе жаткан коом, санариптешүү, глобалдашуу процесси билим берүү системасын да түп тамыры менен өзгөртүүгө, жаңылоого мажбур кылууда. Анынсыңарындай башталгыч класстардын окуучуларын да окууга, билим алууга шыктандырууда жаңыча ыкмалардын ролу чоң. Ушуга байланыштуу изилдөөбүздө математика сабагын окутуунун жаңыча ыкмалары жөнүндө сөз кылмакчыбыз.

Башталгыч класстарда математика предметин окутууну кызыктуу жана окуучуларга жеңил формада жеткирүү, оюн формасындагы көнүгүү жана мисал-маселелер аркылуу окуучулардын көңүлүн сабакка буруу. Биздин иште айтылып кеткен математика сабагында колдонуучу ыкмалар жана тапшырмалар окуучулардын практикалык жөндөмдөрүн, көндүмдөрүн, билимди колдоно билүүгө, жеке долбоорлорун ишке ашырууга жардам берет. Мугалимге болсо өзүнүн сабагын балдарга натыйжалуу, кызыктуу, балдардын ички дүйнөсүнө таасир этүүгө жардам берет деп ишенебиз.

Мугалим математиканы окутуп жатканда балдарга маалыматтарды формула, эреже катары бербестен, турмуштук кырдаалды чечүү үчүн керек болгон маалымат катары берүүсү зарыл. Ал үчүн ар бир сабакта балдардын өздүк тажрыйбасына таянуу керек, алар үйдө, көчөдө, коомдук жерлерде көргөндүн негизинде эрежелерди, формулаларды түшүнүүсү зарыл. Сабакта теманы түшүндүрүүдөн мурун, тема боюнча ой жүгүртүп, “эмне үчүн”, “кантип”, “эмнеге”, “эмне жөнүндө”, “эмне менен” деген суроолорду берип, жооп алуу керек. Булардын негизинде бала теманы турмушта кандай пайдаланат, эмне жасай алат дегендин тегерегинде ой жүгүртөт. Ушуга байланыштуу окутуунун жаңыча методдору учурдун талабы жана сабак өтүүдө эң негизги шарттардын бири болуп саналат.

Сабак – окутууну уюштуруунун негизги формасы. Сабактын типтери, алардын бири – биринен айырмачылыгы жана окшоштугу. Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик билим берүү стандартында көрсөтүлгөндөй: “Билим берүүнүн максаты - улам өзгөрүп жаткан көп түрдүү дүйнөдө жеке жана коомдук жыргалчылыкты камсыз кылган исандын жарандык жана кесиптик ишке даярдыгы”. Демек, бул максатты ишке ашырууда азыркы учурда башталгыч мектеп да модернизациялоо процесске ээ болуусу зарыл [1].

Жаңыча методдор жөнүндө сөз кылардан мурда метод сөзүнө токтоло кетели. *Метод* (гр. *methodos* – сөзмө сөз «кандайдыр бир нерсеге жол» теория, окуу) — жалпы мааниде — максатка жетүү ыкмасы, белгилүү түрдөгү тартипке салынган иш-аракет. М. таанып билүү каражаты катары изилденүүчү предметти ой жүгүртүүдө кайра жаратуу ыкмасы. Илимий жактан негизделген методду аң сезимдүү колдонуу жаңы билимдерди алуунун олуттуу шарты болуп эсептелет. Таанып билүүнү өнүктүрүү процессинде индукция, дедукция, анализ ж-а синтез, салыштыруу, аналогия, эксперимент, байкоо жүргүзүү ж. б. сыяктуу илимий ой жүгүртүүнүн жалпы принциптери иштелип чыккан. Өзүнүн негизинде бардык таанып билүү методу изилденүүчү предметтин табияты м-н шартталган. Ошондуктан Метод теория менен тыгыз байланышкан [2].

Демек метод сабакты окуучуга жөн гана курулай түшүндүрүү менен гана өтпөстөн анын ой жүгүртүүсүнө анализ кылып, өз алдынча сабакты синтездей алуусуна шарт түзүү болуп саналат. Эми заманбап сабактын негизги милдеттерине токтоло кетели.

Заманбап сабактын негизги милдеттери:

➤ Инсандык өнүгүү – жекече, адеп-ахлактык, эмоционалдык, эстетикалык жана денебой баалуулук багыттарын жана сапаттарын өнүктүрүү;

➤ социалдык өнүктүрүү-жарандык, демократиялык жана мекенчилдик ишенимдерди тарбиялоо, негизги социалдык тажрыйбаларды өздөштүрүү ;жалпы маданий өнүгүү-илимдин негиздерин, ата-мекендик жана дүйнөлүк маданияттын негиздерин өздөштүрүү;

➤ интеллектуалдык өнүгүү-инсандын интеллектуалдык сапаттарын өнүктүрүү, таанып-билүү методикасын, стратегияларды жана окуу ыкмаларын, өз алдынча билим алуу жолдорун өздөштүрүү;

➤ коммуникативное өнүктүрүү түзүү жөндөмдүүлүгү жана даярдыгы эркин жүзөгө ашырууга баарлашуу, ээ болуу, заманбап каражаттары менен вербальной жана невербальной коммуникация.

Сабак-мугалимдер үчүн жалпы жана окутуу маданиятын, анын интеллектуалдык байлыгынын бир күзгүсү (В. А. Сухомлинский) дегендей сабак аркылуу мугалим окуучуга өзүнүн билим деңгээлин көрсөтөт. Демек сабактын заман талабына ылайык болуусу зарыл. Эми азыркы учурдун математика сабагы кандай болушу керек ошого токтололу.

Азыркы математика сабагынын жаңычылдыгы эмнеде?

Эң оболу, баланын мотивациясын күчөтүүгө тийиш, о.э. мектепте алган билими баланын реалдуу турмушунда пайдасын берүүсү шарт. Мындайча айтканда курулай маалымат эмем, бала муну практикада кантип колдонот ошону да үйрөтүү шарт.

Түрткү түзүү ыкмалары (угуучуларга суроо)

1) изилденип жаткан адамдын өмүрү, илим жана техниканын жетишкендиктери менен байланышы;

2) бар болгон билимдердин жетишсиздигин көрсөтүү;

3) көйгөйлүү кырдаалды түзүү;

Окутууда математика заманбап ыкмалары.

3–4-Класстар үчүн үлгү катары математикалык маселелер

Математикада берилген мисалдар баланын ой-жүгүртүүсүн, логикасын, өз алдынча пикир жүргүзүүсүнө таасир этиши шарт. Балада критикалык ой-жүгүртүү өнүккөндө сабактан үйрөнгөн көндүмдөрдү жеке жашоосунда колдоно алат.

Төмөндө 3–4-класстарга ылайыктуу маселелер берилди

▪ 3 тоок 3 күндө 3 жумуртка тууган. Ал эми 6 тоок 6 күндө канча жумуртка тууйт? 4 тоок 9 күндө канчаны тууйт?

▪ Простоквашино айылында отургучта үйдүн алдында Федор байке, Матроскин мышык, күчүк Шарик жана почточу Печкин отурушат. Эгерде сол жагынан оолтурган күчүк Шарик мышык Матроскин менен Федор байкенин ортосуна олтурса, Федор байке болсо сол жагында олтуруп калат. Ким кайда олтурат?

▪ Кулпудан цифралары кайталанбагандай жана барабардыктар ар дайым туура болгондой кылып 8 санды (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9) терүү керек.

▪ Пиала жана тарелка 250 сом, 4 пиала 3 тарелка 887 сом турат. Тарелканын жана пиаланын өзүнчө баасын тапкыла.

▪ Эки курулушка 12 бирдей жашик менен мык жиберешети. Эки курулушка 120 кг мык жумшашкан. Биринчи 4 жашик, экинчисинде 3 жашик калган. Биринчи курулушта канча кг мык, экинчи курулушта канча кг мык калган?

▪ Лимондору менен жашик салмагы 25 кг. Лимондордун жарымын болгондон кийин жашиктерди таразага коюшту. Тараза 15 кг экенин көрсөттү. Бош жашиктин салмагын тап.

▪ 4 порция балмуздак сатып алуу үчүн Коляга бсом жетпей калды. Ал эми 3 порция сатып алган соң 3 сом калды. 1 порция балмуздак канча сом турат?

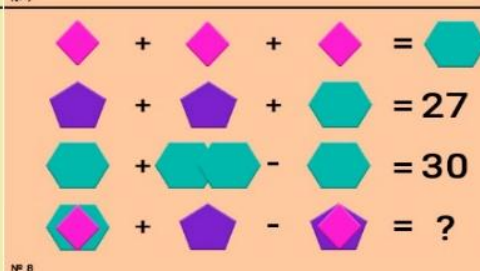
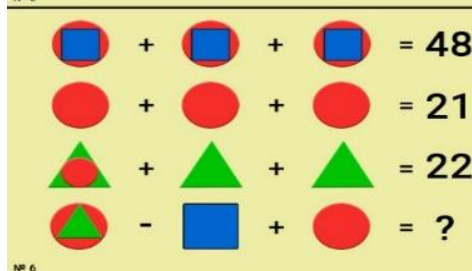
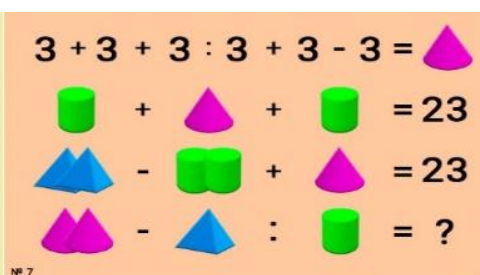
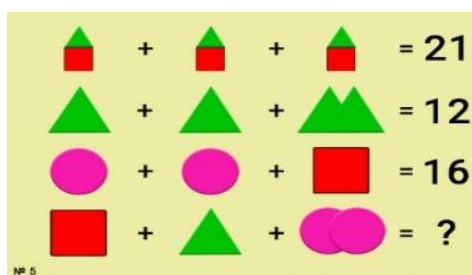
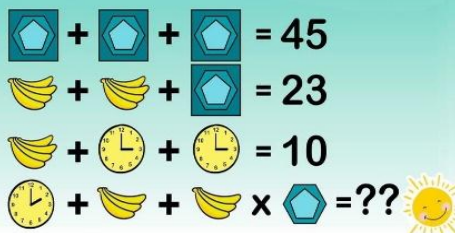
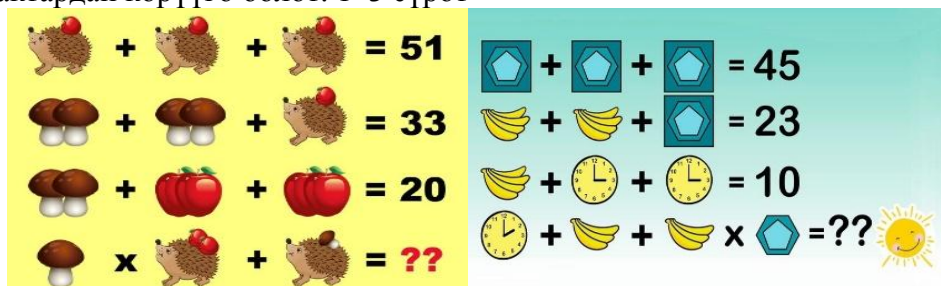
▪ Акырга 8 улакты жана 9 казды баткызгыла, ар бир акырда улак менен каздын буттары 10го барабар болсун.

▪ Баштыкта 9 кг акшак бар. Салмак чынысы менен жана чөмүчтүн жардамы менен 2 кг акшак тартуу мүмкүнбү? Үч жолу гана таразаны пайдаланса болот.

▪ Китептин барактарын номерлөө үчүн бардыгы биригип 1392 цифра керек болду. Китепте канча барак бар?

Төмөндө берилген сүрөттөр аркылуу иштелүүчү мисалдар окуучулардын критикалык ой-жүгүртүүсүн өстүрөт. Кинетикалык кабыл алууга жөндөмдүү болгон окуучуларга

төмөнкүдөй сүрөттөр менен тапшырма берүү эффективдүү болот экенин практикалык сабактардан көрүүгө болот. 1–3 сүрөт

Жыйынтыктап айтканда окутуунун активдүү усулдарын пайдалануу окуучулардын таанып билүүгө кызыгууларын жана мотивациясын арттырат, өз алдынча билим алуу жөндөмүн өнүктүрөт, окуучу менен мугалимдин ортосундагы байланышты күчөтөт. Айрым изилдөөлөр көрсөткөндөй, лекция угууда окуу материалынын 20 % и, ал эми оюн сабагында 90 % ке чейинкиси өздөштүрүл [1].

Сабактардын өзгөчө математикалык сабактардын көрсөтмө куралдар, сүрөт түрүндөгү суроо-мисалдар менен болуусу шарт. Анткени окуучулар аудиал, кинетик, визуал болуп бөлүнөт. Визуалдар көбүнчө көргөн нерсесин жакшы эстеп калат жана колдоно билет. Ошондуктан жалаң мугалим сүйлөбөстөн окуучуларды сабактын жүрүшүндө активдүү кармоого тийиш. Интерактивдүү методдордун негизги максаты да сабакты жандуу жана кызыктуу кылуу болуп саналат.

Колдонулган адабияттар:

1. Ибраева, Н.И. Формирование опыта учебно-познавательной деятельности учащихся начальных классов [Текст]/ автореф. дисс. ... канд. пед. наук. – Челябинск, 1984. – 24 с.
2. Узакова М. К. Математические способности и личность. [Текст] / Узакова М. К., Казиева Г.К. // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. – №12(IV). 2016. – С. 102–104. ISSN 2073-0071
3. <https://ped-kopilka.ru/blogs/blog71409/-sovremenyje-formy-i-metody-prepodavaniya-matematiki.html>
4. skorohod-nn.ru
5. (students.com.kg)

Рецензент: пед. илим. канд., доц. Сагыналиева Н.К.